

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Stan i perspektywy studiów nad antykiem w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach

Author: Tadeusz Aleksandrowicz

Citation style: Aleksandrowicz Tadeusz. (2014). Stan i perspektywy studiów nad antykiem w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. W: A. Kucz, P. Matusiak (red.), "Szkice o antyku. T. 1, Antyk odczytany na nowo" (S. 143-156). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Tadeusz Aleksandrowicz

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Filologiczny

Stan i perspektywy studiów nad antykiem w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach

Studia badawcze i dydaktyczne nad szeroko rozumianą kulturą antyczną czy prościej mówiąc: nad antykiem, mają charakter interdyscyplinarny i prowadzone są w ramach kilku dyscyplin naukowych i wielu specjalności. Pewnym odzwierciedleniem tej interdyscyplinarności jest struktura Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, który skupia uznanych polskich specjalistów z zakresu filologii klasycznej, historii starożytnej, bizantynologii, neolatynistyki, archeologii i sztuki śródziemnomorskiej oraz badaczy prawa rzymskiego (zwanymi romanistami). Podobnie rzecz się przedstawia w Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, gdzie funkcję integrującą nauki o kulturze antycznej spełnia Komisja Filologii Klasycznej. Ważną rolę odgrywają również ogólnopolskie towarzystwa naukowe, z Polskim Towarzystwem Historycznym i Polskim Towarzystwem Filologicznym na czele, które przyczyniają się do rozwoju badań nad kulturą antyczną poprzez organizację konferencji naukowych, a także poprzez popularyzację antyku.

Warto jednak zwrócić szczególną uwagę na najnowsze koncepcje badawczych i dydaktycznych studiów nad antykiem. Na gruncie polskim pionierskie okazały się w tym względzie inicjatywy prof. Jerzego Axera, twórcy najpierw Ośrodka Badań nad Tradycją Antyczną w Polsce i w Europie Środkowo-wschodniej, przekształconego następnie w Instytut Badań Interdyscyplinarnych, a ostatnio w Wydział *Artes Liberales* Uniwersytetu Warszawskiego. Idea interdyscyplinarnych studiów humanistycznych realizowana jest także w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, poprzez założenie

w Gnieźnie w roku 2000 Kolegium Europejskiego (*Collegium Europaeum Gnesnense*). W roku 2009 zostało ono przekształcone w międzywydziałowy Instytut Kultury Europejskiej, który od października 2013 r. ma status podstawowej jednostki organizacyjnej. W jej strukturze znajduje się m.in. Zakład Kultury i Tradycji Antycznej, kierowany przez prof. Leszka Mrozewicza, będącego równocześnie dyrektorem całego Instytutu.

W obu przywołanych jednostkach prowadzone są badania nad antykiem, który obecny jest również w ofercie dydaktycznej, ale zakres istniejących kierunków studiów jest znacznie szerszy niż *antiquitates* oraz ich tradycja i recepcja. Interdyscyplinarność tamtejszych studiów realizowana jest na gruncie głównie filologicznym, historycznym i kulturoznawczym. W innych ośrodkach uniwersyteckich filologia klasyczna bywa łączona np. z polonistyką (UAM) bądź z kulturoznawstwem (UJ) albo studiami śródziemnomorskimi (KUL, UAM, UW, UWŕ). We wszystkich tych przypadkach studia odbywają się w jednostkach uniwersyteckich o ugruntowanej już tradycji i potencjale intelektualnym.

W Katowicach funkcje integrujące i popularyzujące antyk pełni głównie Katowicki Oddział Polskiego Towarzystwa Filologicznego, a okazjonalnie Komisja Historyczna Oddziału Polskiej Akademii Nauk, Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego, Muzeum Historii Katowic i Górnośląskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Na większą uwagę zasługuje aktywność studentów i doktorantów z Koła Młodych Klasyków oraz Sekcji Archeologii i Historii Starożytnej. Działania te są tym ważniejsze, że badawcze i dydaktyczne studia nad antykiem prowadzone są tu w rozproszeniu. Nie można zatem mówić o jednym katowickim ośrodku badań nad antykiem, choć uprawiane są one właściwie tylko w Uniwersytecie Śląskim, na coraz bardziej autonomicznych wydziałach, w coraz bardziej partykularnych instytutach, katedrach i zakładach. Owszem, zdarzają się wspólne inicjatywy, ale są one raczej sporadyczne i na razie trudno mówić o systematycznych zespołowych projektach badawczych czy wspólnej ofercie dydaktycznej.

Docenić jednak trzeba katowickie inicjatywy wydawnicze, zbierające publikacje zwłaszcza historyków starożytności, filologów klasycznych i teologów. Oprócz książki pamiątkowej poświęconej prof. Andrzejowi Kuniszowi oraz księgi jubileuszowej dedykowanej ks. prof. Wincentemu Myszorowi¹ wydanych zostało dziesięć tomów prac zbiorowych o antyku, najpierw pod redakcją Andrzeja Kunisza, a następnie Wiesława Kaczanowicza². Z inicjatywy kato-

¹ *Studia z dziejów antyku. Pamięci Profesora Andrzeja Kunisza*. Red. W. KACZANOWICZ. Katowice 2004; *Omnia tempus habent. Miscellanea theologica Vincentio Myszor quadragesimum annum laboris scientifici celebranti ab amicis, sodalibus discipuluque oblata*. Red. A. REGINEK, G. STRZELCZYK, A. ŻADŁO. Katowice 2009.

² *Historia i współczesność*. T. 3: *Problemy schyłku świata antycznego*. Red. A. KUNISZ. Katowice 1978; *Historia i współczesność*. T. 5: *Pieniądz i gospodarka pieniężna w starożytności i średniowieczu*. Red. A. KUNISZ. Katowice 1979; *Historia i współczesność*. T. 6: *Z zagadnień historiografii od czasów*

wickich filologów klasycznych wydawane są od dziesięciu lat obcojęzyczne „Scripta Classica” i skromniejszy rocznik „Classica Catoviensia. Scripta Minora”, a wcześniej także „Pallas Silesia – Antyk na Śląsku”³. Ukazały się także tomy studiów, będące pokłosiem konferencji naukowych organizowanych przez pracowników Wydziałów: Nauk Społecznych, Filologicznego i Teologicznego⁴.

Ponadto artykuły katowickich badaczy kultury antycznej ukazały się w księgach jubileuszowych tutejszych humanistów niezwiązanych z antykiem⁵, a także w historycznych, bibliologicznych, polonistycznych, śląskoznawczych i interdyscyplinarnych pracach pokonferencyjnych pod redakcjami Stanisława Michalkiewicza, Antoniego Barciaaka, Marii Pawłowiczowej, Aleksandra Nawareckiego, Bruce’a Duncana MacQueena, Jana Malickiego i Józefa Śliwioka⁶ oraz w wydawnictwach ciągłych, jak *Śląskie Miscellanea*, *Studia*

antyku do XVI wieku. Red. A. KUNISZ. Katowice 1982; *Studia z dziejów starożytnego Rzymu*. Red. A. KUNISZ. Katowice 1988; *Rzym antyczny. Polityka i pieniądz*. T. 1. Red. A. KUNISZ. Katowice 1993; *Rzym antyczny. Polityka i pieniądz*. T. 2. Red. A. KUNISZ. Katowice 1997; *Rzym antyczny. Polityka i pieniądz*. T. 3. Red. W. KACZANOWICZ. Katowice 1999; *Rzym antyczny. Polityka i pieniądz. The Ancient Rome. Politics and Money*. T. 4. Red. W. KACZANOWICZ, Katowice 2008.

³ „Scripta Classica”. Vol. 1. Eds. M. BEDNARSKI, T. SAPOTA. Katowice 2004; Vol. 2. Ed. T. SAPOTA. Katowice 2005; Vol. 3. Ed. T. SAPOTA. Katowice 2006; Vol. 4. Ed. T. SAPOTA. Katowice 2007; Vol. 5. Ed. T. ALEKSANDROWICZ. Katowice 2008; Vol. 6. Ed. T. SAPOTA. Katowice 2009; Vol. 7. Ed. T. SAPOTA. Katowice 2010; Vol. 8. Ed. A. KUCZ. Katowice 2011; Vol. 9. Ed. T. ALEKSANDROWICZ. Katowice 2012; Vol. 10. Ed. A. KUCZ. Katowice 2013; „Classica Catoviensia. Scripta Minora” 2000, fasc. 1–2012, fasc. 17; „Pallas Silesia–Antyk na Śląsku” 1997. T. 1.

⁴ *W 2500-lecie powstania Republiki Rzymskiej. Studia historyczne*. Red. A. KUNISZ. Katowice 1995; *Studia Biblica*. T. 10: *Interpretacja (w) dialogu. Tożsamość egzegezy biblijnej*. Red. A. KUCZ, A. MALINA. Kielce 2005; *Ethos and Exegesis*. Eds. A. KUCZ, A. MALINA. Katowice 2007.

⁵ *Dzieło literackie i książka w kulturze. Studia i szkice ofiarowane Profesor Renardzie Ociecek w czterdziestolecie pracy naukowej i dydaktycznej*. Red. I. OPACKI, B. MAZURKOWA. Katowice 2002; *W kręgu książki, biblioteki i informacji naukowej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Zbigniewowi Żmigrodzkiemu*. Red. K. HESKA-KWAŚNIEWICZ. Katowice 2004.

⁶ Zob. np. *Wybitni i przeciętni przywódcy a lud i społeczeństwo w dziejach*. Red. S. MICHALKIEWICZ. Katowice 1985; *Nowe roździeńsciana. Studia o Walentym Roździeńskim i jego dziele „Officina ferraria” z roku 1612*. Red. A. JAROSZ. Wrocław 1985; *Książka polska na Śląsku w drugiej połowie XIX wieku. Zarys problematyki*. Red. M. PAWŁOWICZOWA. Katowice 1992; *Książka polska na Śląsku w latach 1900–1922. Zarys problematyki*. Red. M. PAWŁOWICZOWA. Katowice 1994; *Książka polska na Śląsku w latach 1922–1945. Zarys problematyki*. Red. M. PAWŁOWICZOWA. Katowice 1995; *Książka polska na Śląsku w latach 1945–1956. Zarys problematyki*. Red. M. PAWŁOWICZOWA. Katowice 1997; *Prof. dr Ryszard Gansiniec. Z życia i twórczości. Materiały posesyjne*. Red. J. ŚLIWIÓK. Katowice 1997; *Książka polska na Śląsku w latach 1922–1945. Zarys problematyki*. Red. M. PAWŁOWICZOWA. Katowice 1999; *Prof. zw. dr hab. Rudolf Ranošek. Z życia i twórczości. Materiały posesyjne*. Red. J. ŚLIWIÓK. Katowice 2000; *Lux Romana w Europie Środkowej ze szczególnym uwzględnieniem Śląska*. Red. A. BARCIAK. Katowice 2001; *Wykłady lozańskie Adama Mickiewicza*. Red. A. NAWARECKI, B. MYTYCH-FORAJTER. Katowice 2006; *Root metaphors: selected essays on social thinking*. Ed. M. PAŁAŁSKA, B.D. MACQUEEN. Wrocław 2006; *Śląscy uczeni. O tych, co odeszli. Wydanie jubileuszowe*. Red. J. MALICKI, J. ŚLIWIÓK, M. SKÓRA. Katowice 2007.

bibliologiczne, „Wieki Stare i Nowe”, oraz w czasopismach „Zaranie Śląskie” i „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”. Publikacje te mają najczęściej charakter interdyscyplinarny, dzięki czemu popularyzują antyk, ale w starożytnym ogólnopolskim i europejskim obiegu naukowym uczestniczą w ograniczonym stopniu.

Przedstawione przykłady współpracy kilku katowickich ośrodków badań nad kulturą antyczną nie pozwalają jednak mówić o ukształtowaniu się i rozwoju tutaj jednego ośrodka badawczego. Opublikowane w czerwcu 2010 r. w Warszawie obszerne opracowanie, ukazujące polskie badania nad całą starożytnością (niemieckie – *Altertumswissenschaft*, angielskie – *ancient studies*, francuskie – *sciences de l'Antiquité*), uwzględnia tylko dwa katowickie ośrodki badań nad antykiem – Zakład Historii Starożytnej i Katedrę Filologii Klasycznej Uniwersytetu Śląskiego⁷. W rzeczywistości liczba tych ośrodków jest większa. Przede wszystkim należy do niej dodać z Wydziału Nauk Społecznych Zakład Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej, z Wydziału Teologicznego przynajmniej Zakład Teologii Patrystycznej i Historii Kościoła oraz Zakład Teologii Biblijnej Starego i Nowego Testamentu, a z Wydziału Prawa i Administracji Katedrę Prawa Rzymskiego.

Ponadto godne uwagi są jednostki, które wprawdzie nie prowadzą systematycznych badań nad kulturą antyczną, ale tematyka ta jest obecna w ich pracach. Można wskazać wśród nich zwłaszcza Katedrę Literatury Porównawczej, Zakład Historii i Teorii Kultury, Zakład Teatru i Dramatu oraz Zakład Historii Sztuki. Refleksji nad antykiem nie unikają także teoretycy i historycy literatur obcych i polskiej, o czym świadczą ich publikacje. Od starożytnych autorów rozpoczynają swe syntezy również historycy innych dyscyplin, jak np. prof. Jerzy Mioduszewski, emerytowany kierownik Zakładu Historii Matematyki. Listę podobnych ośrodków można by jeszcze wydłużać, ale istotne znaczenie mają tylko te z nich, których aktywność naukowa jest uchwytana poprzez istniejące publikacje bądź działalność konferencyjną.

Pierwszy w Katowicach ośrodek badań nad antykiem powstał w latach 1969–1970, a więc w drugim roku od założenia Uniwersytetu Śląskiego. Jednostką tą jest obecny Zakład Historii Starożytnej, w którym badania naukowe były początkowo prowadzone w ramach Zakładu Historii Starożytnej i Średniowiecznej, kierowanego przez znakomitego mediewistę prof. Stefana Marię Kuczyńskiego (1904–1985), a od roku 1975 przez prof. Andrzeja Kunisza (1932–1998), którego następcą został jego pierwszy uczeń prof. Wiesław Kaczanowicz. Rzeczywistym założycielem tego ośrodka był prof. Kunisz – uczeń krakowskiej szkoły historycznej profesorów Ludwika Piotrowicza (1886–1957) i Józefa Wolskiego (1910–2008) – któremu aktywnie pomagał jego pierwszy

⁷ Por. *Historia starożytna w Polsce. Informator*. Red. R. KULESZA, M. STĘPIEŃ. Warszawa 2010, s. 63–77.

asystent Maciej Salamon, także uczeń prof. Wolskiego, a od ponad dwudziestu lat kierownik Zakładu Historii Bizancjum w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Nie znaczy to, że przed przybyciem do Katowic podówczas dr. Kunisza i mgr. Salamona historia starożytna była tu specjalnością zupełnie nieznaną. Owszem, była wykładana na poziomie akademickim, nie było jednak ośrodka badań w zakresie tej specjalności. Początki dydaktyki z historii starożytnej wiążą się ze wspomnianym prof. Wolskim, którego sentyment do Śląska – ziemi rodzinnej jego ojca – z pewnością odegrał jakąś rolę w roku 1945, gdy w Katowicach odnawiano po przerwie wojennej działalność Instytutu Pedagogicznego. Prof. Wolski miał wtedy katedrę w Łodzi, dokąd dojeżdżał z Krakowa. Właśnie wtedy został zjednany do prowadzenia dodatkowych wykładów z historii starożytnej w Instytucie Pedagogicznym, o czym wspomina prof. Józef Pieter, rzeczywisty odnowiciel powojennego Instytutu⁸.

Kontakt prof. Wolskiego z Katowicami trwał również po powstaniu w 1950 r. Wyższej Szkoły Pedagogicznej, która przejęła majątek i tradycje Instytutu Pedagogicznego⁹. Gdy w roku 1958 dotychczasowy Wydział Filologiczny WSP przekształcono w Wydział Filologiczno-Historyczny, właśnie prof. Wolski objął kierownictwo nowo powstałej Katedry Historii, wtedy już jako profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jednak jego częste wyjazdy za granicę wpłynęły na złożenie rezygnacji z kierownictwa Katedry w lutym 1962 r.¹⁰. Prof. Wolski prowadził jednak dalej wykłady z historii starożytnej, aż do roku 1966¹¹, powierzając ćwiczenia najpierw ówczesnemu mgr. Aleksandrowi Krawczukowi¹², a potem dr. Jerzemu Linderskiemu, także z Uniwersytetu Jagiellońskiego¹³. Był przeto prof. Wolski inspiratorem powstania środowiska starożytniczego w Katowicach, co zresztą prof. Kunisz często podkreślał¹⁴.

A zatem powstanie w latach 1969–1970 pierwszego w Katowicach ośrodka badań nad antykiem nie dokonywało się w próżni. Znamienne, że ośrodek ten rodził się w swoistej sztafecie pokoleń, w której nowy wymiar owocom aktywności prof. Wolskiego nadali jego uczniowie – Andrzej Kunisz i Maciej Salamon. W tym miejscu trzeba także zauważyć, że ta prekursorka działalność na Górnym Śląsku trafiła na podatny grunt. Zainteresowanie antykiem miało

⁸ POŁ. J. PIETER: *Czasy i ludzie*. Toruń 1997, s. 223.

⁹ POŁ. W. ZAREMBINA: *Powstanie i rozwój Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Katowicach*. W: *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Katowicach 1950–1968*. Katowice 1971, s. 11–21.

¹⁰ POŁ. EADEM: *Katedra Historii*. W: *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Katowicach...*, s. 94; J. NAHORAYSKA: *Katedry i Zakłady w WSP*. W: *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Katowicach...*, s. 29.

¹¹ J. KANIOWA: *Wykaz pracowników naukowo-dydaktycznych w WSP*. W: *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Katowicach...*, s. 383.

¹² POŁ. W. ZAREMBINA: *Katedra Historii...*, s. 95; J. KANIOWA: *Wykaz pracowników naukowo-dydaktycznych...*, s. 376.

¹³ POŁ. W. ZAREMBINA: *Katedra Historii...*, s. 97; J. KANIOWA: *Wykaz pracowników naukowo-dydaktycznych...*, s. 377.

¹⁴ Zob. np. *Rzym antyczny. Polityka i pieniądz*. T. 2. Red. A. KUNISZ. Katowice 1997, s. 1.

tutaj dobre tradycje. Wystarczy przypomnieć, że wcześniej w tutejszych szkołach, często z klasami o profilu klasycznym, rozpoczynała się droga wybitnych polskich znawców antyku – Ryszarda Gansińca, Jana Wyplera, Rudolfa Ranoszka, Mieczysława Brożka i Herberta Myśliwca¹⁵, a z niemieckiego kręgu kulturowego – Josefa Wilperta i Joachima Latacza¹⁶.

Badania katowickich historyków starożytności koncentrują się na dziejach antycznego świata rzymskiego ze szczególnym uwzględnieniem monet jako źródła historycznego. Na pierwszy plan wysuwa się ogromny dorobek prof. Kunisza¹⁷, na który składa się ponad 160 publikacji w języku polskim,

¹⁵ Por. J. STARNAWSKI: *Ryszard Gansiniec (Ganszyniec, 1888–1958), syn ziemi śląskiej*. „Pallas Silesia – Antyk na Śląsku” 1997, T. 1, s. 35–55; J. BUDZYŃSKI: *Prof. Ryszard Gansiniec (1888–1958) – uczony, mistrz, humanista*. W: *Prof. dr Ryszard Gansiniec – z życia i twórczości*. Red. J. ŚLIWIÓK. Katowice 1997, s. 9–19; R. TURASIEWICZ: *Ryszard Gansiniec (1888–1958)*. W: *Uniwersytet Jagielloński. Złota księga Wydziału Filologicznego*. Red. J. MICHAŁIK, W. WALECKI. Kraków 2000, s. 385–397; Z. HOJKA: *Jan Wypler – droga życia*. W: *Jan Wypler śląski humanista*. Red. R. BROM, J. MALICKI, J. ŚLIWIÓK. Katowice 2008; G. B. SZEWCZYK: *Śląski rodowód Rudolfa Ranoszka*. W: *Prof. zw. dr hab. Rudolf Ranoszek – z życia i twórczości*. Red. J. ŚLIWIÓK, Katowice 2002, s. 9–19; T. ALEKSANDROWICZ: *Profesor Rudolf Ranoszek – doctor honoris causa Universitatis Silesiensis*. W: *Prof. zw. dr hab. Rudolf Ranoszek...*, s. 37–44; J. KORPANTY: *Mieczysław Brożek (1911–2000)*. W: *Uniwersytet Jagielloński. Złota księga Wydziału Filologicznego...*, s. 783–792; IDEM: *Mieczysław Brożek. Dzieło i człowiek*. „Eos” 2003, Vol. 90, s. 5–4; J. PIGOŃ: *Profesor Herbert Myśliwiec (1926–1998)*. „Eos” 2002, Vol. 89, s. 7–18.

¹⁶ Por. J. ROSTROPOWICZ: *Muza nie da umrzeć mężowi godnemu chwały. O śląskim badaczu katakumb Josefie Wilpercie (1857–1944)*. Opole 2004, s. 13–28.

¹⁷ Zob. szerzej: W. KACZANOWICZ: *Prof. dr hab. Andrzej Kunisz (12 VIII 1932–25 XI 1998)*. „Eos” 1998, Vol. 85, s. 354–356; IDEM: *Andrzej Kunisz. Wspomnienie*. „Gazeta Wyborcza. Gazeta w Katowicach” 1998, nr 303 (2996) z dnia 29 XII, s. 7; IDEM: *Profesor*. „Biuletyn Historyczny” 1998, T. 5, nr 13, s. 2; IDEM: *Żegnając Profesora Andrzeja Kunisza*. „Gazeta Uniwersytecka UŚ” 1999, nr 5 (61) s. 2; IDEM: *Andrzej Kunisz*. „Pallas Silesia” 1999, T. 3, nr 1–2, s. 139–141; IDEM: *Andrzej Kunisz – badacz dziejów Rzymu i rzymskiej numizmatyki*. „Sprawozdania z Posiedzeń Komisji Naukowych PAN w Krakowie” 2000, T. 43, nr 1, s. 139–141; IDEM: *Profesor dr hab. Andrzej Kunisz (1932–1998)*. W: *Studia z dziejów antyku. Pamięci Profesora Andrzeja Kunisza*. Red. W. KACZANOWICZ, Katowice 2004, s. 7–13; IDEM: *Professor Dr. Hab. Andrzej Kunisz (1932–1998)*. W: *Studia z dziejów antyku. Pamięci Profesora Andrzeja Kunisza*. Red. W. KACZANOWICZ, Katowice 2004, s. 15–20; IDEM: *Prof. dr hab. Andrzej Kunisz*. W: „Non omnis moriar”. *Zmarli pracownicy Uniwersytetu Śląskiego 1968–2008*. Red. A. BARCIAK. Katowice 2008, s. 193–195; IDEM: *Professor Andrzej Kunisz as a Numismatist*, „Notae Numismaticae” 2005, Vol. 5, s. 208–211; A. KRZYŻANOWSKA, S. SUCHODOLSKI: *Odszedł Profesor Andrzej Kunisz (1932–1998)*. „Wiadomości Numizmatyczne” 1998, T. 42, z. 1–2, s. 1–4; M. SALAMON: *Andrzej Kunisz – założyciel katowickiej historii starożytnej. Garść wspomnień*. „Gazeta Uniwersytecka UŚ” 2004, nr 1 (121), s. 22–23; [A. TOKARSKA]: *Profesor Andrzej Kunisz (12. 08. 1932–25. 11. 1998). Wspomnienie*. „Gazeta Wyborcza. Gazeta w Katowicach” 2003, nr 283 (4494) z dnia 5 XII, s. 18; J. SZTUMSKI: *Nekrolog Profesora dra hab. Andrzeja Kunisza*. „Magazyn Numizmatyczny” 1998, nr 27, s. 39–40; J. KOLENDO: *Jubileusz Profesora Andrzeja Kunisza*. „Wiadomości Numizmatyczne” 1992, T. 36, z. 3–4, s. 203–204; T. ALEKSANDROWICZ: *Profesor Andrzej Kunisz (1932–1998) – założyciel pierwszego na Górnym Śląsku ośrodka badań nad antykiem*. W: *Śląscy uczeni. O tych, co odeszli*. Cz. 4. Red. J. MALICKI, J. ŚLIWIÓK, M. SKÓRA. Katowice 2007, s. 19–31; IDEM: *Le professeur Andrzej Kunisz (1932–1998) – fondateur du premier centre d'études sur l'Antiquité à Katowice*. W: „Scripta Classica”. Vol. 4. Ed. T. SAPOTA.

francuskim, angielskim i niemieckim, w tym 13 monografii naukowych¹⁸ i 2 popularnonaukowe¹⁹ oraz 8 opracowań redakcyjnych²⁰. Szczegółowy wykaz tych prac został opublikowany przez Annę Tokarską we wspomnianym tomie poświęconym pamięci Profesora²¹. Dorobek prof. Kunisza jest nie tylko ogromny, ale także wciąż ważny dla badań nad pieniądzem antycznym, zarówno w polskim środowisku naukowym, jak i w europejskim. W swych oryginalnych przemyśleniach na temat relacji między pieniądzem a państwem rozwijał metodologię numizmatyczną, przyczyniając się do przekształcenia numizmatyki w rzeczywistą naukę, dział historii ekonomicznej²². Wyrazem międzynarodowego uznania dla naukowych osiągnięć Profesora było m.in. uhonorowanie go prestiżowym medalem *Société Française de Numismatique*, a w skali krajowej – przyjęcie w poczet członków Polskiej Akademii Umiejętności. Jego zainteresowania naukowe – koncentrując się na problematyce ekonomicznej Cesarstwa Rzymskiego, ze szczególnym uwzględnieniem dziejów pieniądza, obiegu monetarnego i skarbów monet – dotyczyły także kontaktów prowincji imperium rzymskiego z ludami zamieszkującymi ziemie polskie i znalezisk monet antycznych na obszarach tzw. *Barbaricum*²³.

W Katowicach powstały również pierwsze prace prof. Macieja Salamona, czołowego dziś bizantynologa polskiego o randze międzynarodowej. Doty-

Katowice 2007, s. 96–104; IDEM: *Profesor Andrzej Kunisz (1932–1998). In memoriam*, „Classica Catovicciensia. Scripta Minora” 2009, fasc. 14, s. 5–14.

¹⁸ A. KUNISZ: *Chronologia napływu pieniądza rzymskiego na ziemię Małopolski*. Wrocław–Warszawa–Kraków 1969; IDEM: *Obieg monetarny w Cesarstwie Rzymskim w latach 214/215–238 n.e. Od reform Karakalli do przywrócenia emisji antoniniana*. Katowice 1971; IDEM: *Katalog skarbów monet rzymskich odkrytych na ziemiach polskich*. Warszawa 1973; IDEM: *Geneza ustroju monetarnego Cesarstwa Rzymskiego*. Katowice 1975; IDEM: *Recherches sur le monnayage et la circulation monétaire sous le règne d'Auguste*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976; IDEM: *Mennictwo w Cesarstwie Rzymskim w I wieku n.e.* Katowice 1978; IDEM: *Pieniądz zastępczy i jego rola w ekonomice państwa rzymskiego w początkach Cesarstwa (27 r. p.n.e.–68 r. n.e.)*. Katowice 1984; IDEM: *Znaleziska monet rzymskich z Małopolski*. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985; IDEM: *Le trésor d'antoniniens et des folles des „principia” de la légion de Novae (Bulgarie)*. Warszawa 1987; IDEM: *Obieg monetarny na obszarach Mezji i Tracji w I i II wieku n.e.* Katowice 1992; IDEM: *L'insurrection de Clodius Macer en Afrique du Nord en l'an 68 de notre ère*. Wrocław–Warszawa–Kraków 1994; IDEM: *Wojny a pieniądz. Z badań nad obiegiem srebrnej monety na wschodnim pograniczu Imperium Rzymskiego w epoce Sewerów (193–235)*. Katowice 1998; IDEM: *Udział Ziemi Tarnowskiej w powstaniu styczniowym*. Kraków 1990.

¹⁹ IDEM: *Pieniądz Republiki Rzymskiej*. Warszawa 1973; IDEM: *Mennictwo Cesarstwa Rzymskiego*. Warszawa 1973.

²⁰ Oprócz prac cytowanych w przypisie 2 i 4 zob. także *Starożytny Rzym we współczesnych badaniach. Państwo – Społeczeństwo – Gospodarka. Liber in memoriam Lodovici Piotrowicz*. Red. J. WOLSKI, T. KOTULA, A. KUNISZ. Kraków 1994.

²¹ Por. A. TOKARSKA: *Bibliografia prac Profesora dr. hab. Andrzeja Kunisza*. W: *Studia z dziejów antyku. Pamięci Profesora Andrzeja Kunisza...*, s. 21–32.

²² Por. M. SALAMON: *Andrzej Kunisz – założyciel katowickiej historii...*, s. 22.

²³ Por. *Starożytne dzieje i kultura. Badacze i badania w Polsce*. Opracowanie i redakcja T. KOTULA, A. ŁADOMIRSKI, W. SUDER. Wrocław 1995, s. 48.

czyły one głównie dziejów późnego Cesarstwa Rzymskiego w jego wschodniej części, a zwłaszcza rozwoju idei Konstantynopola jako nowego Rzymu oraz tamtejszego środowiska kultury łacińskiej w IV w.²⁴. Z kolei badania prof. Kaczanowicza koncentrują się na zachodniej części Cesarstwa Rzymskiego, szczególnie w okresie kryzysu w III w., z uwzględnieniem numizmatycznych aspektów tych czasów. Plonem tych studiów są prace dotyczące aspektów ideologicznych, dziejów rzymskiej Brytanii oraz panowania cesarza Probusa²⁵. Podobny charakter mają badania dr hab. Agaty A. Kluczek, która zajmowała się najpierw polityką dynastyczną w Cesarstwie Rzymskim w III w., następnie propagandą polityczną w II i III w., a ostatnio wizją rzymskiego władztwa nad światem w mennictwie obu tych stuleci i działalnością budowlaną cesarzy wojskowych²⁶. Oprócz dominującej problematyki Cesarstwa Rzymskiego w Zakładzie Historii Starożytnej prowadzone są także badania nad dziejami politycznymi Republiki Rzymskiej ze szczególnym uwzględnieniem jej kryzysu i upadku w I w. przed Chr. Z tego zakresu powstały monografie dr. hab. Norberta Rogosza o politycznej roli trybunatu ludowego w okresie tzw. restauracji sullańskiej i o politycznej roli senatu w latach pięćdziesiątych przed Chr.²⁷. Dorobek Zakładu dopełniają badania dr Agnieszki Bartnik nad dziejami Celtów²⁸ oraz wspomniane już prace zbiorowe, artykuły ogłoszone w czasopismach i kilka inicjatyw konferencyjnych. Z zakresu antycznej problematyki politycznej i kulturalnej powstało w tym Zakładzie 14 doktoratów, 5 habilitacji i 2 profesury tytularne. Studenci historii mają wykłady i ćwiczenia z historii starożytnej, a także zajęcia fakultatywne, proseminaryjne i seminaryjne z tego zakresu.

W kolejności chronologicznej drugim ośrodkiem jest Katedra Filologii Klasycznej na Wydziale Filologicznym, założona w roku 1991 przez prof. Stefana Zabłockiego (1932–2001), wybitnego neolatynistę, związanego najpierw ze środowiskiem wrocławskim, a potem gdańskim. Kierował Katedrą do roku

²⁴ Zob. M. SALAMON: *Rozwój idei Rzymu-Konstantynopola od IV do pierwszej połowy VI wieku*. Katowice 1975; IDEM: *Środowisko kultury łacińskiej w Konstantynopolu w I wieku*, Katowice 1977.

²⁵ Zob. W. KACZANOWICZ: *Uzurpacja Karauzjusza w Brytanii i Galii u schyłku III w. n.e.* Katowice 1985; IDEM: *Aspekty ideologiczne w rzymskim mennictwie lat 235–284 n.e.* Katowice 1990; IDEM: *Cesarz Probus. 276–282 n.e.* Katowice 1997; IDEM: *Probus the Emperor. 276–282 AD. A biographical study*. Katowice 2003.

²⁶ Zob. A.A. KLUCZEK: *Polityka dynastyczna w Cesarstwie Rzymskim w latach 235–284*. Katowice 2000; EADEM: *Studia nad propagandą polityczną w Cesarstwie Rzymskim (II–III w.)*. Toruń 2006; *Vndique Victorem. Wizja rzymskiego władztwa nad światem w mennictwie złotego wieku Antoninów i doby kryzysu III wieku – studium porównawcze*. Katowice 2009; EADEM: *Roma marmorea. W poszukiwaniu śladów działalności budowlanej cesarzy wojskowych*. Poznań 2012.

²⁷ Zob. N. ROGOSZ: *Polityczna rola trybunatu ludowego w Rzymie w latach restauracji sullańskiej (78–70 p.n.e.)*. Katowice 1992; IDEM: *Polityczna rola senatu w Republice Rzymskiej w latach 59–55*. Katowice 2004.

²⁸ A. BARTNIK: *Moccus. Dzik w wierzeniach starożytnych Celtów*. Katowice 2012.

1998, w pierwszych czterech latach przy wydatnej pomocy ówczesnych doktorów, obecnie emerytowanych już profesorów – Józefa Budzyńskiego i Józefa Sieronia²⁹, a także mgr Danuty Miodyńskiej ze studium Praktycznej Nauki Języków Obcych, która to jednostka zwłaszcza w pierwszym ćwierćwieczu istnienia UŚ odegrała nie tylko ważną rolę dydaktyczną, prowadząc lektoraty łacińskie, ale także naukową. To zaowocowało doktoratami z filologii klasycznej napisanymi przez tamtejszych wykładowców (Halinę Matyję, Aleksandrę Golik-Prus). Po prof. Zabłockim kierownikiem Katedry został językoznawca klasyczny prof. Michał Bednarski. W latach 2003–2004 Katedrą kierował dziekan Wydziału Filologicznego prof. Piotr Wilczek, po którym opiekę nad nią przejął badacz kultury i tradycji antycznej dr hab. Tadeusz Aleksandrowicz prof. UŚ. Prace zespołu hellenistów koordynuje dr hab. Przemysław Marciniak prof. UŚ, latynistów dr hab. Tomasz Sapota, a kultury i tradycji antycznej Tadeusz Aleksandrowicz.

Z zakresu językoznawstwa klasycznego powstały w Katedrze prace Michała Bednarskiego oraz doktorów Łukasza Tofilskiego i Katarzyny Lesiak, dotyczące różnych problemów języka greckiego i łacińskiego³⁰. Historią literatury greckiej zajmuje się Józef Sieroń, łączący kompetencje filologa klasycznego i filozofa, oraz dr Jan Kucharski, badający tragedię grecką, a także dr Anna Szczepaniak prowadząca badania z zakresu liryki i metryki greckiej³¹. Efektem

²⁹ O profesorze Zabłockim i historii Katedry zob. np.: K. LESIAK: *Wspomnienie o prof. dr. hab. Stefanie Zabłockim*. „Classica Catoviensia. Scripta Minora” 2001. Vol. 2, fasc. 2, s. 6–14; P. MATUSIAK: *Historia Koła Młodych Klasyków*. „Classica Catoviensia. Scripta Minora” 2002. Vol. 3, fasc. 2, s. 57–61; T. ALEKSANDROWICZ: *Profesor Stefan Zabłocki (1932–2001) – założyciel i pierwszy kierownik Katedry Filologii Klasycznej w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach*. W: *Śląskie Miscellanea*. T. 18, Red. J. MALICKI, T. BANAŚ. Katowice 2005, s. 121–123; IDEM: *Professor Stefan Zabłocki (1932–2001) – the Founder and the First Head of the Department of Classics at the University of Silesia in Katowice*. W: „Scripta Classica”. Vol. 2. Ed. T. SAPOTA. Katowice 2005, s. 106–110; IDEM: *Ten Years of the Department of Classics at the University of Silesia in Katowice*. W: „Scripta Classica”. Vol. 1. Ed. T. SAPOTA. Katowice 2004, s. 9–16; IDEM: *Piętnaście lat filologii klasycznej w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach*. „Classica Catoviensia. Scripta Minora” 2007, fasc. 11, s. 6–14; IDEM: *Quinze années des études classiques à l’Université de Silésie à Katowice*. W: „Scripta Classica”. Vol. 5. Ed. T. ALEKSANDROWICZ. Katowice 2008, s. 9–18; IDEM: *Dwadzieścia lat studiów filologii klasycznej w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach*. „Classica Catoviensia. Scripta Minora” 2013, fasc. 18, s. 7–14; IDEM: *Historia krótka, ale bogata w sukcesy*. „Gazeta Uniwersytecka UŚ” 2013, nr 6 (206), s. 10–11; P. MARCINIAK, *En mémoire du professeur Romuald Turasiewicz (1930–2005)*. W: „Scripta Classica”. Vol. 3. Ed. T. SAPOTA. Katowice 2007, s. 9–11.

³⁰ Zob. M. BEDNARSKI: *Łacina potoczna*. Kraków 1981; IDEM: *Studia nad grecką terminologią gramatyczną Apolloniosa Dyskolosa*. Kraków 1994; *Apollonios Dyskolos i jego gramatyka*. Kraków 2000; *Apollonios Dyskolos „O składni”*. Przekład, interpretacja, wstęp M. BEDNARSKI. Kraków 2000; Ł. TOFILSKI: *Modalność w epinikiach Pindara*. Katowice 2006.

³¹ Zob. J. SIEROŃ: *Inspiracje filozoficzne w twórczości Wergiliusza*. Katowice 1994; IDEM: *Status jednostki i państwa w greckiej polis w świetle filozofii Sokratesa, Platona i Arystotelesa*. Katowice 2003; IDEM: *Problem cierpienia w literaturze i filozofii starożytnej Grecji. Zagadnienia wybrane*. Katowice 2007; IDEM: *Pojęcie szczęścia i przyjaźni w literaturze i filozofii starożytnej*. Katowice 2005; J. KUCHARSKI.

literaturoznawczych badań neolatynistycznych są m.in. prace Józefa Budzyńskiego oraz latynistyczne Tomasz Sapoty i dr hab. Anny Kucz³². Kulturą i tradycją antyczną zajmuje się Tadeusz Aleksandrowicz, który z tego zakresu opublikował kilka monografii, a recepcję antyku w literaturze i kulturze bizantyńskiej bada Przemysław Marciniak³³. Dodać do tego można publikacje dr Patrycji Matusiak, która włącza się także do badań nad recepcją antyku w Katowicach.

Od roku 1992 w Katedrze prowadzone były pięcioletnie stacjonarne studia magisterskie z zakresu filologii klasycznej, obejmujące język łaciński i grecki, obie literatury antyczne oraz kulturę i tradycję antyczną, a także intensywne kursy języka włoskiego i nowogreckiego. Od roku 2007 Katedra prowadzi trzyletnie stacjonarne studia licencjackie, których absolwenci mogą kontynuować naukę na dwuletnich studiach magisterskich, a najlepsi na czteroletnich studiach doktoranckich z zakresu literaturoznawstwa lub językoznawstwa klasycznego (obecnie z Katedrą związanych jest trzynastoro doktorantów). Od początku studia filologii klasycznej były prowadzone w ścisłej współpracy z Uniwersytetem Jagiellońskim, dzięki czemu studenci mogli słuchać wykładów profesorów: Romualda Turasiewicza (1930–2005), Józefa Korpantego, Jerzego Styki i Huberta Wolanina, a także Joanny Rostropowicz z Uniwersytetu Opolskiego i Roberta K. Zawadzkiego z AJD w Częstochowie. Katedra dysponuje specjalistycznym księgozbiorem, funkcjonującym w ramach Biblioteki Wydziału Filologicznego jako wyodrębnione *Lektorium Klasyczne*, a studia filologii klasycznej mają akredytację Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Od października 2014 r. Katedra prowadzi drugi kierunek studiów licencjackich – mediteranistykę.

O rozwoju Katedry może świadczyć także aktywność promocyjna, która zaowocowała 16 doktoratami, 6 habilitacjami i 2 profesurami tytularnymi. Sprzyjają temu stosunkowo liczne stypendia zagraniczne i kilkanaście gran-

Pieśń Eryinii. Język zemsty i jej figury w attyckich tragediach rodu Atrydów. Katowice 2012; A. SZCZEPANIAK: *Daktyloepitryty Bakchylidesa na tle wczesnej kolometrii greckiej*. Katowice 2013.

³² J. BUDZYŃSKI: *Horacjanizm w liryce polsko-łacińskiej renesansu i baroku*. Wrocław 1985; IDEM: *Dramat i teatr szkolny na Śląsku (XVI–XVIII wiek)*. Katowice 1996; IDEM: *Tradycje literackie i teatralne humanistycznych szkół Śląska od średniowiecza do oświecenia*. Kielce 1996; IDEM: *Paideia humanistyczna, czyli wychowanie do kultury. Studium z dziejów klasycznej edukacji w gimnazjach XVI–XVIII wieku (na przykładzie Śląska)*. Częstochowa 2003; T. SAPOTA: *Magia i religia w twórczości Lucjusza Apulejusza z Madaury. Studium wpływów orientalnych w kulturze rzymskiej w drugim wieku naszej ery*. Kraków 2001; IDEM: *Juvenalis*. Katowice 2009; A. KUCZ: *Dyskurs z Filozofią w „Consolatio Philosophiae” Boecjusza*. Katowice 2005; EADEM: *Umbra veri. Arnobiusz i nurty filozofii klasycznej*. Katowice 2012.

³³ Zob. T. ALEKSANDROWICZ: *Zainteresowania literackie rzymskiej nobilitas w schyłkowym okresie Republiki*. Katowice 1990; IDEM: *Elita władzy a oratorstwo w schyłkowym okresie Rzeczypospolitej Rzymskiej*. Katowice 1996; IDEM: *Kultura intelektualna rzymskich konsulów w schyłkowym okresie Republiki*. Katowice 2002; P. MARCINIAK: *Greek Drama in Byzantine Times*. Katowice 2004; IDEM: *Ikona dekadencji. Wybrane problemy europejskiej recepcji Bizancjum od XVII do XX wieku*. Katowice 2009.

tów oraz aktywność konferencyjna i wspomniane już inicjatywy wydawnicze, a także publikacje w czasopiśmie specjalistycznych.

Na Wydziale Filologicznym, oprócz Katedry Filologii Klasycznej, kultura antyczna jest przedmiotem zainteresowania badawczego również w innych jednostkach. Dr hab. Grażyna Golik-Szarawarska prowadzi badania nad teatrem antycznym w Zakładzie Teatru i Dramatu³⁴. W Katedrze Literatury Porównawczej piśmiennictwo antyczne i nowołacińskie jest przedmiotem komparatystycznych badań dr. hab. Zbigniewa Kadłubka prof. UŚ, a konteksty antyczne obecne są również w pracach prof. Tadeusza Sławka³⁵.

W odniesieniu do Wydziału Nauk Społecznych należy odnotować, że oprócz Zakładu Historii Starożytnej antyk obecny jest w Zakładzie Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej, gdzie badania nad antyczną filozofią zaowocowały pracami zwłaszcza prof. Bogdana Dembińskiego oraz dr. hab. Dariusza Kuboka prof. UŚ³⁶. Filozofia starożytna obecna jest ponadto w bardzo licznych pracach reentywistycznych prof. Józefa Bańki i bodaj w większości prac naukowych prowadzonych w Instytucie Filozofii. Motywy i inspiracje antyczne dostrzegane są również w sztuce poantycznej przez badaczy związanych z Zakładem Historii Sztuki – prof. Ewę Chojecką i dr. hab. Irmę Kozinę³⁷.

Od kilku lat Katowice są znaczącym ośrodkiem badań nad antykiem chrześcijańskim, które uprawiają na Wydziale Teologicznym ks. prof. Wincenty Myszor i ks. dr. hab. Andrzej Uciecha w Zakładzie Teologii Patrystycznej i Historii Kościoła, a w tamtejszym Zakładzie Teologii Biblijnej Starego i Nowego Testamentu nad antycznymi tekstami pracują ks. dr. hab. Józef Kozyra prof. UŚ i ks. dr. hab. Artur Malina prof. UŚ³⁸.

³⁴ Zob. G. GOLIK-SZARAWARSKA: *Stefan Srebrny. Badacz i krytyk teatru*. Katowice 1991; EADEM: „Wieczna chorea”. *Poglądy Tadeusza Zielińskiego na dramat i teatr*. Katowice 1999.

³⁵ T. SŁAWEK: *Antygonia w świecie korporacji. Rozważania o uniwersytecie i czasach współczesnych*. Katowice 2002; Z. KADŁUBEK: *Święta Medea. W stronę komparatystyki pozasłownej*. Katowice 2010.

³⁶ B. DEMBIŃSKI: *Późna nauka Platona. Związki ontologii i matematyki*. Katowice 2003; IDEM: *Teoria idei. Ewolucja myśli Platonskiej*. Katowice 2004; D. KUBOK: *Problem apeiron i peras w filozofii przedsokratejskiej*. Katowice 1998; IDEM: *Prawda i mniemanie. Studium filozofii Parmenidesa z Elei*. Katowice 2004; zob. także *Being and Logos. Categorical and Generic Analyses of Being in Classical Philosophy*. Eds. D. OLESIŃSKI, A. WOSZCZYK. Katowice 2012.

³⁷ Zob. E. CHOJECKA: *Architektura i urbanistyka Bielska-Białej do 1939 roku. Miasto jako dzieło sztuki*. Bielsko-Biała 1994; EADEM: *Ratusz w Bielsku-Białej. Dzieło sztuki i pomnik samorządności 1897–1997*. Bielsko-Biała 1997; I. KOZINA: *Pałace i zamki na pruskim Górnym Śląsku w latach 1850–1914*. Katowice 2001; EADEM: *Chaos i uporządkowanie. Dylematy architektoniczne na przemysłowym Górnym Śląsku w latach 1763–1955*. Katowice 2005; M. LESZCZYNA: *O inspiracjach antycznych w architekturze Katowic na przykładzie gmachu Urzędu Wojewódzkiego i Sejmu Śląskiego w Katowicach*. „Classica Catoviensia. Scripta Minora” 2010, fasc. 15, s. 38–40.

³⁸ Zob. W. MYSOR: *„Anapausis” w teologii chrześcijańskich gnostyków*. Warszawa 1984; IDEM: *Europa. Pierwotne chrześcijaństwo, idee i życie społeczne chrześcijan (II i III wiek)*. Warszawa 2000; A. UCIECHA: *Ascetyczna nauka w „Mowach” Afrahata*. Katowice 2002; IDEM: *Polemika św. Efrema z manicheizmem w „Refutationes”*. Katowice 2009; J. KOZYRA: *Jak powstały Ewangelie?* Kraków 1992;

Na Wydziale Prawa i Administracji w Katedrze Prawa Rzymskiego romanści prowadzą badania nad dziejami prawa rzymskiego w średniowieczu i w czasach nowożytnych, ze szczególnym uwzględnieniem tematyki dotyczącej działalności szkoły glosatorów w polskiej literaturze historyczno-prawnej. Ponadto częste odniesienia do antyku widoczne są w pracach większości katedr prawniczych.

Zarysowany proces kształtowania się i rozwoju katowickich ośrodków badań nad kulturą antyczną wskazuje na wzrastający potencjał intelektualny tego środowiska, liczącego kilkunastu w większości indywidualistycznie usposobionych samodzielnych pracowników nauki i drugie tyle młodych badaczy, przed którymi otwierają się perspektywy dalszego rozwoju. Pewną nadzieję na ukształtowanie się w przyszłości silnego katowickiego ośrodka badań nad kulturą antyczną można by widzieć w dalszym rozwoju Indywidualnych Studiów Międzyobszarowych, w ramach których, lub niezależnie od nich, mogłyby się wyłonić specjalistyczne studia z zakresu kultury i tradycji antycznej. Owocem tych studiów byłoby pokolenie nowych badaczy, dobrze znających łacinę i grekę, historię starożytną, archeologię śródziemnomorską, literaturę, filozofię i sztukę antyczną z ich recepcją i kontynuacjami w kulturze europejskiej, polskiej i regionalnej. Przy czym chodziłoby tu o coś więcej niż o popularne w Stanach Zjednoczonych i Europie Zachodniej *classics* czy *classical studies*; chodziłoby o studia i badania nie tylko nad kulturą klasyczną (niefortunnie zwaną pogańską), ale nad antykiem integralnym, wielokulturowym, z chrześcijańskim włącznie. Mogłyby to więc być studia antyczne (*studia antiqua*, *ancient studies*) czy może nawet szerzej – studia antyczne i średniowieczne (*studia antiqua et mediaevalia*, *ancient and mediaeval studies*), mogące obejmować także bizantynistykę i neolatynistykę.

Konieczna jest zatem ściślejsza współpraca naukowo-dydaktyczna katowickich ośrodków akademickich, także w zakresie popularyzacji cywilizacji i kultury antycznej w szkołach, muzeach, domach kultury, w prasie, radiu, telewizji z wykorzystaniem nowoczesnych technik multimedialnych. Niezbędna jest wspólna troska o podniesienie poziomu edukacji szkolnej, która w Katowicach i w regionie wyróżniała się wysokim poziomem nauczania łaciny, także w znakomitych liceach o profilu klasycznym. Jest to tym pilniejsze, że w ostatnich latach język ten jest systematycznie redukowany w szkołach, a nawet na wyższych uczelniach.

IDEM: *Jezus Chrystus jako APXH. Protologia chrystologiczna pierwotnej tradycji apostoelskiej Nowego Testamentu w interpretacji rdzenia APX-*. Katowice 2001; IDEM: *Geneza Ewangelii*. Katowice 2005; A. MALINA: *Gli scribi nel Vangelo di Marco. Studio del loro ruolo nella sua narrazione e teologia*. Katowice 2002; IDEM: *Chrzest Jezusa w czterech Ewangeliach. Studium narracji i teologii*. Katowice 2007; *Ewangelia według świętego Marka*. Cz. 1 (1, 1–8, 26). Wstęp, przekład z oryginału, komentarz A. MALINA. Częstochowa 2013.

Punktem wyjścia jest jednak tworzenie interdyscyplinarnych zespołów badawczych, skupiających historyków starożytności, filologów klasycznych, archeologów i historyków sztuki, filozofów, teologów, biblistów i patrologów, prawników, kulturoznawców, teatrologów, polonistów i neofilologów, a także przedstawiciele wielu innych nauk, dyscyplin i specjalności, które czasem wywodzą się wręcz z antyku albo zakorzeniają się w tradycji antycznej choćby tylko poprzez przyjmowanie (niekiedy nawet nieco przesadnie) terminologii i nazw wywodzonych z greki i łaciny.

Konieczne jest także ogłaszanie wyników badań w wydawnictwach o zasięgu ogólnopolskim, jak np. wrocławska *Antiquitas* czy warszawskie czasopisma „Meander”, „Palamedes” i „Przegląd Historyczny”, krakowskie – „Terminus” i „Nowy Filomata” czy lubelska „Vox Patrum”, a zwłaszcza w periodykach ukazujących się w językach kongresowych, co w Polsce jest możliwe poprzez publikowanie m.in. w „Eos”, „Symbolae Philologorum Posnaniensium”, „Classica Cracoviensia”, ale także w katowickich „Scripta Classica”, które ostatnio przekształcone zostały z wydawnictwa ciągłego w czasopismo punktowane. Ważna dla wizerunku katowickich ośrodków badań nad antykiem jest także krajowa i międzynarodowa aktywność konferencyjna, zarówno ta wąskospecjalistyczna, jak i ogólnohumanistyczna, zwykle utrwalana w publikacjach pokonferencyjnych³⁹. Naturalnie, konieczne jest też częstsze publikowanie w prestiżowych czasopismach zagranicznych, które odnotowywane są w najlepszej bibliografii krytycznej i analitycznej antyku grecko-łacińskiego *L'Année philologique*⁴⁰.

Antyk jest zatem problemem mogącym pełniej wpisywać się w interdyscyplinarną działalność badawczą i dydaktyczną w Uniwersytecie Śląskim, uprawianą współcześnie na gruncie cywilizacji zachodnioeuropejskiej, opartej na fundamencie kultury greckiej i łacińskiej, zarówno klasycznej, jak i chrześcijańskiej.

Zarysowany proces rozwoju katowickich ośrodków badań nad szeroko rozumianymi naukami o kulturze antycznej wskazuje na znaczny i wzrastający potencjał intelektualny tego środowiska, przed którym nowym zadaniem

³⁹ Zob. np. *Pod znakami Aresa i Marsa. Materiały z konferencji naukowej*. Red. E. DĄBROWA. Kraków 1995; *Antiquitas*. Vol. 22: *Les élites provinciales sous le Haut-Empire romain*. Red. T. KOTULA, A. ŁADOMIRSKI. Wrocław 1997; *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*. T. 1. Red. J. ROSTROPOWICZ. Opole 1997; *Studia nad kulturą antyczną*. T. 2. Red. J. ROSTROPOWICZ. Opole 2002; *Tradycje kultury antycznej na Śląsku*. T. 2. Red. J. ROSTROPOWICZ. Opole 2003; *Ideologia i propaganda w starożytności. Materiały konferencji Komisji Historii Starożytnej PTH*. Red. L. MORAWIECKI, P. BERDOWSKI. Rzeszów 2004; *Miasto w starożytności. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej*. Red. L. MROZEWICZ, K. BALBUZA. Poznań 2004; *Humanitas grecka i rzymska*. Red. R. POPOWSKI. Lublin 2005; *Idy Marcowe 2050 lat później*. Red. L. MROZEWICZ. Poznań 2009.

⁴⁰ Zob. ostatnio *L'Année philologique. Bibliographie critique et analytique de l'Antiquité gréco-latine (fondée par J. Marouzeau, continuée par J. Ernst, P.-P. Corsetti)*. T. 82 (2011). Éd. D. BACALEXI, S. GRIGNON, Paris 2012.

powinno być podejmowanie wspólnych, interdyscyplinarnych projektów badawczych, a także programów kształcenia z nowoczesną i atrakcyjną ofertą dydaktyczną. Wiele wskazuje na to, że perspektywy dalszego rozwoju studiów nad antykiem w największym stopniu zależą właśnie od wypracowania dobrej i realistycznej koncepcji kształcenia w tym zakresie na poziomie licencjackim i magisterskim. Tylko wtedy będziemy mogli mieć nadzieję, że w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach także w przyszłości antyk będzie na nowo odczytywany.

Tadeusz Aleksandrowicz

The Condition and the Perspectives of the Studies on Antiquity at the University of Silesia in Katowice

Summary

The studies on Antiquity are conducted in four faculties at University of Silesia in Katowice. The oldest in the Department of Ancient History at the Faculty of Social Sciences, and the second oldest in the Department of Classics at the Faculty of Philology. The studies on Christian Antiquity are conducted at the Faculty of Theology in the Department of Patristic Theology and the History of the Church and in the Department of Biblical Theology of the Old and the New Testament.

Systematic studies on the philosophy of Antiquity are conducted in the Department of Ancient and Medieval Philosophy. Studies on the reception of Antiquity are taken up at the Department of Comparative Literature, the Department of the History and Theory of Culture, The Department of Theater and Drama, the Department of Art History and the Department of Roman Law. The development of the studies on Antiquity in Katowice indicates the intellectual potential of that community, for whom the undertaking of shared, interdisciplinary research and didactic projects constitutes a new challenge.

Key words: University of Silesia in Katowice, ancient studies, classical studies, Antiquity